

Мэта: пазнаёміць адзінаццаці класнікаў з асобай Яўгеніі Янішчыц; дапамагчы ўсвядоміць шматграннасць таленту паэтэсы.

Задачы: пазнаёміць вучняў з жыццёвым і творчым шляхам Яўгеніі Янішчыц; вызначыць тэматыка-праблематычныя абсягі творчасці Я. Янішчыц; даць азначэнне жаночай пазіціі і вызначыць яе адметнасць; пазнаёміць вучняў з узорамі лірыкі паэтэсы; развіваць маналагічнае маўленне вучняў; стымуляваць даследчую дзеянасць адзінаццаці класнікаў; падтрымліваць цікаласць да беларускай паэзіі; выхоўваць чытацку і эстэтычную культуру вучняў.

Форма: літаратурная гасцёўня з элементамі даследавання.

Колькасць гадзін на вывучэнне тэмы: 2 гадзіны.

Будзь мне мамай, Радзіма мая...

Жыццёвы і творчы шлях Яўгеніі Янішчыц

Урок у 11 класе

Абсталяванне: партрэт Яўгеніі Янішчыц; выставка зборнікаў вершаў паэтэсы; вучебны дапаможнік для 11 класа па беларускай літаратуре.

Эпіграф:

Я навекі ў цябе закахана,
Родны краю, Палессе маё,
Твою песню, якой ускалыхана,
Як маяк пранясу праз жыццё.

Я. Янішчыц.

Ход урока

1. Арганізацыйны момант

Наставнік. Добры дзень, шаноўныя сябры! Вітаю вас у нашай літаратурнай гасцёніні, якая прысвечана жыццю і творчасці выдатнай асобы ў беларускай літаратуре — Яўгеніі Янішчыц. Сёння ў нас з вамі па-са-праўднаму асабліві і ўрачысты дзень, бо мы адкрываем свет сучаснай жаночай беларускай паэзіі і паспрабуем далучыцца да творчасці адной з самых яркіх яе прадстаўніц,

принялі ў Саюз пісьменнікаў Беларусі. У гэтым годзе Яўгенія скончыла ўніверсітэт і пачала працуваць загадчыцай бібліятэкі ЦК ЛКСМБ. Выйшла замуж за беларускага паэта Сяргея Панізіка, тады вайскоўца. Маладыя едуць у Чэхаславакію. Сяргей працуе ваенным карэспандэнтам, а Жэні ўладкоўваеца на работу ў бібліятэку адной з воінскіх часцей. Праз год Жэні вяртаецца на радзіму. 14 лістапада 1972 года яна стала маці — нарадзіла сына Андрэя. З 1974 года на творчай працы.

Першы чытальнік. У 1974 годзе выходзіць кніга "Дзень вечаровы", за якую паэтэса атрымала прэмію Ленінскага камсамола Беларусі ў 1978 годзе.

З 1976 года — літкансультант у рэдакцыі "Сельскай газеты", з 1983 года — загадчык аддзела паэзіі часопіса "Маладосць".

мі, рэцензіямі. Некаторыя творы паэтэсы (у тым ліку незакончаная паэма "Галалёд") былі надрукаваны пасмяротна, у прыватнасці ў часопісе "Полымя" (№ 5, 1993 год).

Другі чытальнік. Вершы Яўгеніі Янішчыц перакладзены на англійскую, балгарскую, німецкую, польскую, рускую, украінскую мовы. На слова паэтэсы кампазітары

Р.Давыдаў, Ю.Семяняка, М.Юрко і іншыя напісалі песні.

У апошняі гады жыла адна, выхоўвала сына. Друкавалася ў вядучых літаратурных выданнях не толькі сваёй краіны, але і за яе межамі.

25 лістапада 1988 года трагічна загінула. Пахавана на Усходніх могілках у Мінску.

Наставнік. Вось такім цікавым, насычаным і яркім было жыццё гэтай выдатнай паэтэсы. Былі ў ім узлёты і падзенні, шчасце і гора. Усё гэта знайшло сваё адлюстраванне ў яе творчасці. Адной з вядучых тэм лірыкі Яўгеніі Янішчыц была тэма любові да Радзімы. Так любіць свой родны край можа толькі сапраўдны патрыёт. "Я — беларуская паэтка", — не саромелася гаварыць Яўгенія Янішчыц пра сябе і свае творы пісала на беларускай мове. Менавіта таму зборнік "Снежныя грамніцы", які быў выдадзены, калі яна вучылася на апошнім курсе Бела-

Вядуць сваё жанкі.
І будзе песня спета
Пра шчасце і бяду,
І будзе падаць лета
У гуллівую ваду.
Прыездъ у край мой ціхі —
Тут продкаў галасы,
Тут белыя бусліхі
І мудрыя лясы.

Наставнік. Як вы памятаце, другі зборнік паэтэсы "Дзень вечаровы", які выйшаў у 1978 годзе, быў адзначаны прэміяй Ленінскага камсамола Беларусі. Гэты зборнік адкрывае новы этап у творчасці Яўгеніі Янішчыц. Яднанне дня і вечара ў назве нагадвае дзве прыступкі на лесвіцы часу: саступаючы з адной (дня), за якой вера ў шчаслівае наканаванне, паэтэса ўзнімаеца на другую (вечар), якая патрабуе разумення і больш глыбокага асэнсавання прайдь свету і чалавека. У вершах прыступнічае філасофская разважлівасць, узімаюча адвечныя пытанні быцця. На змест твораў зборніка паўплывалі і два гады разлукі з Радзімай, з Палессем, з маці і сынам.

Вучань 3:

Свет мой — голенькі ды босы,
Мой бялюткі бацянон,
Засынаеш, як дарослы, —
Пад галоўку кулачок.
І зырчайшая за лотаць
Узышла зара ў акне.
Хто нас можа запалохаць,
Калі ты ўсміхнусі мне?
І сама я на пайслове
Заціхаю. Ноч... Спакой...
Спі, твой раначак ружовы
І блакітны вечар твой.
Спі, мой сыне, спі, мой болю,
Спі, крыло майго жыцця...
Я й сама цяпер з табою,
Як вясёлае дзіця.

Наставнік. Значнае месца ў творчасці паэтэсы займае лірыка кахання. Галоўная яе вартасць — у драматызме, які прасочваецца ва ўсіх яе зборніках. Яўгенія Янішчыц у сваіх творах была гранічна ўзытай, давала волю пачуццям, якімі жыла яе душа.

Вучань 4:

Ты пакліч мяне. Пазаві.
Там заблудзімся ў хмельных травах.
Пачынаеца ўёс з любві,
Нават самая простая ява.
І тады душой не крыві

пройдзем жыццёвымі пузяўнамі гэтай адметнай жанчыны і пазнаёмімся з яе творамі. Але спачатку хацелася біху сказаць наогул пра жаночную паззію і яе адметнасць.

2. Вывучэнне новага матэрыялу

Настаўнік. Жаночая паззія — гэта адна з самых цікавых з'яў у літаратуры, бо гэта паззія, напісаная жанчынай. Яна вылучаецца вытанчанасцю, навізной вобразаў, спецыфічным светабачаннем і светаўспрыманнем. Жанчына больш эмаксыянальна ўспрымае ўсё навакольнае, больш востра рэагуе на падзеі жыцця, а таму яе верши глыбока псіхалагічныя, пранікнёныя, а вобразы яе паззіі часам нечаканыя, але гэтым яшчэ больш цікавыя для чытача.

Зараз я прапаную вам пазнаёміцу з адной з самых выдатных прадстаўніц сучаснай беларускай паззіі — Яўгенія Янішчыц.

Першы чытальнік. Яўгенія Янішчыц нарадзілася 20 лістапада 1948 года ў вёсцы Рудцы Пінскага раёна Брэсцкай вобласці ў сялянскай сям'і. Маці Марыя Андрэеўна, бацька Іосіф Сцяпанавіч працавалі ў калгасе.

У 1955 годзе Жэні пайшла ў першы клас Рудкаўскай пачатковай школы. У 4 класе Жэні напісала свой першы верш і прысвяціла яго маці. Пасля заканчэння Рудкаўскай пачатковай школы Жэні вучылася ў Мерачыцкай восьмігодзіцы. У снежні 1962 года ў раённай газете "Палеская праўда" з'явіліся яе першыя друкаваныя творы.

Другі чытальнік. 1 верасня 1963 года Жэні прыйшла ў 9 клас Парэцкай сярэдняй школы. У гэтым жа годзе яна напісала свой першы рукапісны зборнік вершаў "Першыя россыпы". Яе верши друкавацца ў раённай газете і рэспубліканскіх выданнях. Жэні становіцца гонарам школы і сваёй малой радзімы.

Першы чытальнік. У 1966 годзе Жэні скончыла 11 клас Парэцкай сярэдняй школы і ў жніўні паступіла на аддзяленне беларускай мовы і літаратуры БДУ. З 21 кастрычніка 1969 года начала друкаваць свае верши амаль што ў кожным нумары газеты "Беларускі ўніверсітэт".

У 1969 годзе Жэні прымала ўдзел ва Усесаюзнай нарадзе маладых пісьменнікаў у Москве.

У 1970 годзе выйшаў першы зборнік "Снежныя грамніцы". У гэтым жа годзе стала дыпламантам беларускага фестывалю творчасці маладых паэтаў.

Другі чытальнік. У 1971 годзе Жэні

свята".

Другі чытальнік. Свае творы яна падлісвала псеўданімамі Ж.Заметкіна, Е.Іосіфава, Янішчыцкай. Верши яе змяшчаліся ў часопісах "Маладосць", "Беларусь", "Нёман", "Маладая гвардия", "Дружба народоў", "Огонек", газетах "Літаратурная Расія", "Літаратурная газета", альманаху "Паззія", штогодніку "Дзень паззіі", калектыўных зборніках БДУ і Гамбургскага педагогічнага інстытута, у антологіі маладой беларускай паззіі ва Украіне.

Першы чытальнік. Радзіма, Беларусь, дзяцінства — вось тыя крыніцы, якія поўнілі лірыку Яўгеніі Янішчыц духоўнай энергіяй. Яе верши, прысвечаныя маці, бацьку, суну, — гэта старонка не толькі асабістай біяграфіі, але і лірычнай хронікі, гісторыі беларускага народа.

Другі чытальнік. Мысленне, асабліва ў сталай лірыцы паэтэса, вызначаецца філософскім раздумам над часам і просторай, імгненнем і вечнасцю, жыццём і смерцю. Стан душы лірычнай герайні выяўляеца праз дыялектычную ўзаемазалежнасць такіх эмаксыянальных катэгорый, як любоў і боль, шчасце і адчай, радасць і журба, святыло і цемра.

Першы чытальнік. У раздумах пра бацькоўскі край, лёс землякоў і аднавяскоўцаў, пра герайнае мінулае і сучаснасць адчуваеца высокая чалавечая годнасць, павага да людзей. Адной з лепшых старонак беларускай паззіі стала інтymная лірыка паэтэса. У ёй найбольш выразна раскрылася незвычайнае духоўнае святыло чалавечай і творчай асобы. Выяўленне душэўнага стану герайні, яе сямейнай неўладкаванасці праявілася ў паэме "Акно ў даждж".

Другі чытальнік. Справы вяскоўцаў шырока паказаны ў паэмі "Ягадны хутар", якая вызначаеца спалучэннем верша і вершаванай прозы ў выглядзе лістоў да маці, дзядзькі Арцёма, стрыечнага брата. Сучаснай вёсцы прысвячана і "Зорнай пазма". Паэтыка Яўгеніі Янішчыц шчодра ўвабрала ў сябе разнастайныя мастацкія прыёмы і сродкі народнай вусна-паэтычнай творчасці. Тропы вывераны жыццёвай логікай і нясуну на сабе адбітак неардынарнасці паэтычнага мыслення.

Першы чытальнік. Вобразы каліны, шыпшыны бясконца вар'іруюцца, па-рознаму выяўляючы тонкія адценні душэўнага стану герайні. Яўгенія Янішчыц пісала апавяданні, выступала ў друку з артыкула-

рскага дзяржаўнага ўніверсітэта, адкрываўся вершам "Радзіме".

Вучань 1:

Я прыгадваю вёскі дымныя —
Ні двара там і ні кала.
Ты мяне, быццам маці, Радзіма,
За руку ўдалячынь павяла.

Мы ішлі яругамі, грэблямі,
Па калені ўгрузалі ў снег.
Ля хацін датляваючых грэліся,
Наядаліся толькі ў сне.

Мы ў дарогу збіраліся раніцай,
Клалі ў торбы і гней, і боль.
На дарозе пайлі параненых,
Аддавалі ім хлеб і соль.

Мы над горам схіляліся кожным,
Ратавалі ўсіх, як маглі.
І ўставала эпоха трывожная
З-пад заўчастных, маўклівых магіл...

Боль — мінуламу. Песня — маю.
Нам жа — прага жыцця ўдвая.
Праз гады я цябе абдымала,
Будзь мне мамай, Радзіма мая.

Настаўнік. У назве "Снежныя грамніцы" тоіца тонкае адчуванне цудоўных пе-раітварэнняў свету і знойдзеная ёй, Жэні Янішчыц, гарманічная ўзгодненасць з гэтым незвычайным светам. На Грамніцы зіма сустракаецца з вясной, і здараецца, што ў небе прагрuckою гром. Тоэ ж пачынае адбывацца ў душы герайні: яе таямніцы і загадкавыя перазовы імкнунца знайсці выйсце і атрымаль іншую якасць, іншае напаўненне — у вершаваных радках. Нечакана проста пісаліся верши аб вечным, вялікім, значным, набываючы форму то прысягі, то лірычнай споведзі. У іх паэтэса звяртаецца не да Радзімы як абстрактнага паняння, а да мілай старонкі — месца свайго нараджэння. І слова прызнання ў любові гучыць не як прысяга, а, хутчэй, як ціхая малітва.

Вучань 2:

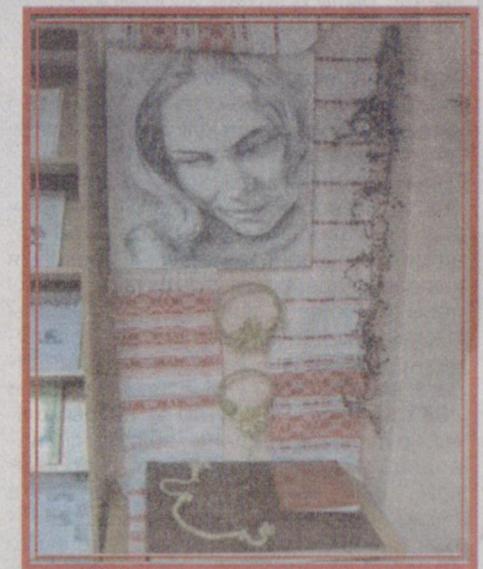
Прыедзь у край мой ціхі,
Тут продкай галасы,
Тут белыя бусліхі
І мудрыя лясы.
Хапае на Палессі
І сонца і вады.

І што ні двор — то песня,
Што вёска — то сады.
На травах светла-шызыых
Мы пройдзем ля ракі,
Дзе, мыочы бялізну,

На дарозе жыцця шырокай.
Пачынаеца ўсё з любvi —
Першы поспех і першыя крокі.

Прыручаючы салаўі,
І змяняючы краявіды.
Пачынаеца ўсё з любvi —
Нават ненавісць і агіда...
Ты пакліч мяне. Пазаві.
Сто дарог за маімі плячыма.
Пачынаеца ўсё з любvi —
А інакш і жыць немагчыма.

Настаўнік. У кожнай мясцовасці ёсць паэты і празаікі, якімі ганарацца іх нашчадкі. На Палессі такай была Яўгенія Янішчыц. На жаль, лёс адмераў ёй толькі сорак вёсен і зім. Але яна пакінула нам сваю цудоўную паззію, якой наканавана доўгае жыццё — пакуль будуць беларусы, пакуль будзе жыць беларускія слова.

На гэтым мы завяршаем нашу гутарку пра выдатную беларускую паэтэсу Яўгенію Іосіфаўну Янішчыц. Вялікі дзякую вам за ўвагу. Спадзяюся, што вам было цікава пагартаць старонкі яе жыццёвага і творчага шляху і вы яшчэ не аднойчы звернесься да яе творчасці. Да новых сустрэч, сябры!

Хрысціна КАЛЯДА,
настаўніца беларускай мовы
і літаратуры Курманаўскага
дзіцячага сада — сярэдняй школы
Мсціслаўскага раёна
Магілёўскай вобласці.